

különbözőségeknek a háttérben azonban a szerzők vagy a megrendelő mecénások más-más intenciója is állhat.

Az utóbbi években egy kódex szerencsés felbukkanása és egy kódexcsoport vizsgálata ezt a megfigyelést mindkét oldalról, a latin és egy népnyelv, a német felől is igazolta.

A Széchényi Könyvtár a hatvanas évek elején még egy Jankovich Miklós gyűjteményéből származó kódexet szerzett meg. Az 1427-ben a híres millstatti (bencés apátság Karinthiában) scriptoriumban összemásolt kolligátum egy latin világtörténelem-kompozíciót is tartalmaz, amelynek összeállítójaként Albertus de Constantia nevezi meg magát, aki feltehetőleg azonos a bécsi egyetemen 1421-ben immatrikulált azonos nevű hallgatóval. Albertus munkája közvetlen forrását „egy bizonyos német nyelvű verses krónikában” találta és ezt „mivel a mai emberek (moderni) kedvelik a rövidséget, latinra fordítottam”. Ezt a forrást sikerült azonosítani: a korai középfelnémet „Kaiserchronik”-ról van szó, amely 17 000 verssorban adja elő a római és a német császárok történetét 1147-ig. Albertus ebből mintegy hatvanoldalnyi latin prózát csinált. A prologusban a krónika műfajt *expressis verbis* „tudománynak” nevezi és ennek megfelelően — mint-hogy nem poézis-ről van szó — elhagyta a legendai, mondai, anekdotikus elemeket, valamint a hosszú csatajeleneteket; csaknem mindazt, ami az anyanyelvi, szóbeli epika műfaji sajátossága. Előadásmódjában az emócióktól átszótt párbeszédet semleges, referáló függő beszédben oldotta fel, elhagyta az előreutalásokat és az olvasó-hallgatónak szánt közvetlen megnyilatkozásokat.

A másik példának még nagyobb a bizonyítóereje, mert ugyanazon próza-krónikának latin és német változatára vonatkozik.

A latin világhkrónika az olasz franciskánus, Johannes de Utino műve, a prologus dátuma a különböző kéziratokban 1344 és 1349 között mozog. Az egyik évszám bizonyára másolási hibára megy vissza, a 4-est és a 9-est könnyű összetéveszteni. A világhkrónika a teremtéstől az apostolokig tart, a továbbiakra már csak szinoptikus pápa- és császárnévjegyzéket állított össze a — főleg a „*Historia scholastica*” alapján dolgozó — udinei ferences. Ezt a pápa- és császársort bővítették ki többször is, némi eltéréssel a 15. század elején, még mindig latinul, majd a század közepe felé az egészet lefordították németre. A német változat pontosan olyan jellegű bővitményeket tartalmaz, amilyeneket Albertus a „*Kaiserchronik*” latin átdolgozásában elhagyott: mondákat, anekdotákat, legendatörödékeket, helyi történeti sztorikat, pletykákat. Mindazt, amit a tudomány nyelvét használó történetírő „a parasztek hamis meséinek vagy a regösök csacsogó énekének” tarthatott, Pais Dezső szip fordítása szerint.

Számunk szerzői:

Békés Gellért bencés teológiai tanár, a Katolikus Szemle főszerkesztője

Rapcsányi László író, újságíró, a Magyar Rádió főmunkatársa

Kosztolánczy Tibor egyetemi hallgató

Vizkelety András irodalomtörténész, MTA „Kódex-törödékek” kutatója

Császár László építész

Kovalovszky Márta művészettörténész, István Király Múzeum

Thomka Beáta irodalomtörténész, Újvidék

Schneller István építész